

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Cypern – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018

I. SAMMANFATTNING

Cypern är *de facto* ett delat land sedan 1974, då en statskupp understödd av Grekland föranledde att Turkiet invaderade den norra tredjedelen. Sedan dess utövar republiken Cyperns (hädanefter Republiken) regering inte effektiv kontroll över öns norra del. Där utropades 1983 unilateralt den så kallade ”Turkiska Republiken Norra Cypern”, som Sverige i enlighet med FN:s säkerhetsrådsresolution 541/1983 inte erkänner och som endast erkänns av Turkiet. Situationen för de mänskliga rättigheterna i detta område, där Cyperns regering inte utövar effektiv kontroll (hädanefter, för enkelhetens skull: den turkcypriotiska sidan), skiljer sig i flera avseenden från den i Republiken. De senaste förhandlingarna om en återförening av Cypern bröt samman i juli 2017. Inte minst på grund av öns delning är situationen för de mänskliga rättigheterna på vissa områden otillfredsställande. Den buffertzonen som delar Cypern övervakas av FN:s fredsbevarande mission UNFICYP.

I Republiken är situationen för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer generellt sett god. Sedan EU-inträdet 2004 har landet gjort viktiga framsteg genom anpassning till EU:s regelverk. Vissa utmaningar kvarstår dock, inte minst gällande korruption; flyktingars och migranternas rättigheter; kvinnors situation; samt i frågor kopplade till Cypernfrågan.

Lagen föreskriver ett oberoende rättsväsende och rätten till en rättvis rättegång. Detta respekteras i hög grad, men rättsprocesserna är ofta

utdragna. Yttrandefriheten är stadgad i konstitutionen och respekteras generellt, men fall av hot och själv censur förekommer i samband med medierapportering om Cypernfrågan. Konstitutionen föreskriver religionsfrihet, men samtidigt finns nära kopplingar mellan staten och den ortodoxa kyrkan. Korruption förekommer och har enligt oberoende mätningar ökat. Utrymmet för civilsamhället är generellt sett gott, men är i avsaknad av fredsförhandlingar krympande för aktörer som arbetar för ökade kontakter mellan de grek- och turkcypriotiska befolkningarna.

Hela Cypern präglas i hög grad fortfarande av patriarkala strukturer och kvinnor är underrepresenterade i såväl regering som parlament. Våld i hemmet tenderar att ses som en privat angelägenhet. Diskriminering i arbetslivet baserat på kön, etnicitet och sexuell läggning förekommer. Hbtq-personers rättigheter har börjat diskuteras mer öppet, men stigma kvarstår. Republiken har vidtagit ett antal reformer för att bekämpa människohandel. Abort avkriminaliserades 2018.

Givet att ”statsbildningen” på den turkcypriotiska sidan inte är internationellt erkänd är man inte part till internationella konventioner och avtal. EU:s regelverk är också suspenderat på den turkcypriotiska sidan. Detta innebär dels att skyldigheter som åligger stater inte effektivt kan tillskrivas eller följas upp i detta område, dels att det ofta saknas tillförlitlig information och internationella jämförelser att tillgå.

Generellt sett bedöms den turkcypriotiska sidan ha tillbörliga regelverk för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. När det gäller människohandel och flyktingars rättigheter saknas tillbörliga regelverk och omfattande kränkningar förekommer. ”Konstitutionen” föreskriver ett oberoende rättsväsende och skydd för yttrande-, medie-, och religionsfrihet, men inskränkningar förekommer. Diskriminering är förbjudet, men sker inte minst i arbetslivet. Media och politiker som kritiserar Turkiet riskerar att utsättas för hot och fysiska attacker, vilket lett till själv censur. Den negativa utvecklingen avseende mänskliga rättigheter, till exempel vad gäller yttrandefrihet som skett i Turkiet har till viss del även påverkat utvecklingen på den turkcypriotiska sidan.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

I Republiken respekteras rättsstatens principer väl, men utmaningar återfinns på vissa områden. Domare i Högsta domstolen utses av presidenten, på rekommendation av domstolens domare. Lagstiftning som ger medborgare tillgång till offentliga handlingar antogs 2017. Skydd för visselblåsare saknas, men ett lagförslag är under beaktande i parlamentet. Det finns en ombudsman för mänskliga rättigheter och offentlig administration vars beslut är rådgivande. En betydande utmaning är att hela rättssystemet präglas av långa väntetider och utdragna juridiska processer.

Korruption är straffbart enligt lag, men är trots det relativt utbrett. Republiken rankades på plats 42 av 180 med ett värde på 57/100 i *Transparency International*s index över upplevd korruption 2017. Ett antal initiativ för att bekämpa korruption har lanserats av regeringen under rapporteringsperioden. Korruptionen yttrar sig främst som nepotism, "väntjänster" och utnyttjande av kontakter för att uppbära förmåner, tillstånd och kontrakt inom såväl offentlig som privat sektor. *Transparency International* har varnat för att Republikens naturaliseringsprogram (beviljande av medborgarskap i samband med en viss nivå av utländska investeringar) medför ökad risk för korruption. Flera mutskandaler inom framför allt kommunal sektor har uppmärksammats de senaste åren, men bristen på transparens i förvaltningen är fortfarande påtaglig. Det finns ingen lagstadgad reglering av lobbyism, vilket försvårar granskning av relationen mellan makthavare och näringsliv/intresseorganisationer.

På den turkcypriotiska sidan finns ramverk och "lagstiftning" till stöd för rättsstatens principer, men det finns brister i implementeringen. Domare i den "högsta domstolen" utses av ett juridiskt råd bestående av domare, "parlamentsledamöter" och en representant för "presidenten". Det finns en ombudsman med rådgivande mandat och uppgift att övervaka "konstitutionens" och "lagens" efterlevnad. En "lag" om fri tillgång till offentliga handlingar implementeras med vissa brister. Korruption är straffbart, men vanligt förekommande och lagföringen är svag. Nuvarande "regering" har nyligen lanserat ett antal anti-korrupsionsinitiativ.

I avsaknad av formella fredsförhandlingar har Republiken sedan juli 2017 avböjt fortsatta besök av EU:s expertmissioner, som syftade till att förbereda den turkcypriotiska sidan för anpassning till unionens regelverk.

Rättssäkerhet

I Republiken föreskriver lagen ett oberoende rättsväsende och rätten till en rättvis rättegång. Detta respekteras i hög grad, men processerna är oftast utdragna. Staten bistår med offentligt biträde till de som inte har råd att anlita ett privat. Den anklagade anses oskyldig till dess att motsatsen bevisats och har rätt att överklaga fällande dom.

Processen ser i stort sett likadan ut på den turkcypriotiska sidan, förutom att offentligt biträde endast tillhandahålls vid åtal rörande mycket grova brott. "Lagen" föreskriver rättsväsendets oberoende vilket överlag respekteras. Politiska påtryckningar och hot uppges ha förekommit mot domare i mål där turkiska intressen behandlats. Vidare förekommer brister i implementeringen av brottsbalken, till exempel har åtalade inte omedelbart fått information om åtalsgrund. Under rapporteringsperioden har det även förekommit att individer, vanligtvis turkiska medborgare, som misstänkts för kopplingar till den så kallade Gülen-rörelsen arresterats samt deporterats till Turkiet utan gängse lokal rättsprocess.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Ingen har ännu ställts till svars för de övergrepp och utomrättsliga avrättningar som skedde under oroligheterna på ön mellan 1963–1964 och 1974, trots att vissa misstänkta förövare uppges vara kända. Det finns en FN-understödd kommitté med uppdrag att eftersöka och identifiera försvunna grek- och turkcyprioter (*Committee on Missing Persons*).

Den rättsliga uppföljningen av attacker riktade mot turkcyprioter i Republiken har ofta varit bristfällig, men i mars 2018 noterades en fällande dom avseende fordonsförstörelse. På den turkcypriotiska sidan är straffriheten avseende människohandel betydande, delvis på grund av avsaknaden av "lagstiftning".

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Enligt konstitutionen från 1960 ska Cypern vara en suverän republik, med presidentstyre och maktindelning mellan grek- samt turkcyprioter, och vars säkerhet ska garanteras av Turkiet, Grekland och Storbritannien. Rättsligt sett är Cypern fortfarande en enad stat. I praktiken har ön varit delad sedan 1974, då en statskupp understödd av Grekland föranledde att Turkiet invaderade den norra tredjedelen. Sedan dess delas Cypern av en buffertzona som övervakas av FN:s fredsbevarande mission UNFICYP. År 1983 utropades den ”Turkiska republiken Norra Cypern”, som endast erkänts av Turkiet. Enbart Republiken Cypern är internationellt erkänd och representerar ensam Cypern i EU och internationella fora.

Alla medborgare i Republiken över 18 år har rösträtt. Det är obligatoriskt att rösta enligt lag, men frånfall bestraffas inte i praktiken. President- och parlamentsval sker vart femte år. Den president som utses i Republiken är enligt konstitutionen hela Cyperns president. Presidenten är förutom statschef och överbefälhavare även regeringschef som utser sin egen regering. I nuvarande regering är två av elva ministrar kvinnor. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa övervakade presidentvalet 2018 och konstaterade att det var fritt och rättvist, men rekommenderade skarpare och tydligare lagstiftning kring kampanjbidrag.

Republiken tillämpar flerpartisystem. Parlamentets enda kammare har 80 platser varav 56 är aktiva (de 24 turkcypriotiska platserna står tomma sedan en konstitutionell konflikt år 1963–1964). Parlamentsledamöterna är direktvalda. Mandaten fördelas i proportion till varje partis andel av det totala antalet röster. Åtta partier klarade spärren på 3,6 procent i det senaste parlamentsvalet 2016. Andelen kvinnor steg samtidigt från tolv till 20 procent, vilket är den högsta nivån någonsin. Maroniter, armenier och latinskt-katolska kristna utgör konstitutionellt erkända minoriteter som har varsin observatör i parlamentet.

Vid val till Europaparlamentet får både grekcyprioter och turkcyprioter rösta, men eftersom vallokaler endast gjorts tillgängliga i Republiken och på en enstaka plats i buffertzonen försvåras valdeltagandet för individer bosatta på den turkcypriotiska sidan.

Det demokratiska systemet tillser en regelbunden rotation av makten och befogenheterna, samt en fungerande opposition. *Freedom House* ger Republiken höga betyg gällande politisk pluralism och deltagande. Landet betraktas som "fritt", med en sammanlagd poäng på 94/100.

På den turkcypriotiska sidan genomförs "president-" och "parlamentsval" vart femte år. Givet att "valen" genomförs på den turkcypriotiska sidan förekommer ingen internationell valövervakning. "Presidenten" är statschef, medan den "regering" som bildas på basis av resultatet i "parlamentsvalen" leds av en "premiärminister". Sedan 2004 kan även turkcyprioter bosatta i Republiken delta i valen. Grekcyprioter, maroniter och armenier får ej delta i "president-" eller "parlamentsval", men har rösträtt i lokalvalen.

Den turkcypriotiska sidans "parlament" har en kammare bestående av 50 platser. Inför "parlamentsvalet" 2018 stipulerade ny "lagstiftning" att partilistorna skulle innehålla minst 30 procent kvinnor, vilket bidrog till att antalet kvinnor i "parlamentet" ökade från åtta till 18 procent. För närvarande består "parlamentet" av ledamöter från sju partier, varav fyra ingår i rådande "regeringskoalition". "Regeringen" består av elva "ministrar", varav två är kvinnor. Systemet tillser regelbunden maktrotation och det finns en fungerande opposition. Trots självständighetsförklaringen är det vanligt förekommande att Turkiet tar initiativ till "lagförslag", ofta i utbyte mot beviljande av ekonomiskt bistånd. *Freedom House* betraktar området som "fritt", med en sammanlagd poäng på 81/100.

Det civila samhällets utrymme

I Republiken finns ett tämligen stort antal oberoende organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter och andra värdebaserade frågor. Civilsamhället tillåts verka fritt och obehindrat, men saknar reellt inflytande i de beslutsfattande processerna. Statens finansiering av civilsamhället är begränsad. Många organisationer föredrar att söka extern finansiering för att värna sitt oberoende. Samverkan mellan regering och civilsamhälle förekommer, men sker oftast inte systematiskt. Människorättsförsvarare kan agera fritt och kritisera politiska beslut.

Sedan fredsförhandlingarna bröt samman i juli 2017 har utrymmet för civilsamhällesaktörer som arbetar för en återförening krympt. Flera av de gemensamma tekniska kommittéer som syftar till att bygga samförstånd och samarbete mellan grek- och turkcyprioter, och som i flera fall samverkar med civilsamhället, har stannat av. I enskilda fall har myndighetsrepresentanter i Republiken ifrågasatt initiativ som syftar till att främja försoning och ökade kontakter mellan befolkningarna.

På den turkcypriotiska sidan har civilsamhället svårt att få tillgång till finansiering och har oftast begränsad kapacitet samt genomslagskraft. "Regeringens" finansiering av civilsamhället är oförutsägbart och icke-transparent. Organisationer som arbetar för en återförening har fortsatt goda möjligheter att verka, men organisationer som kritiserar Turkiet riskerar repressiva åtgärder. I vissa frågor som till exempel miljö-, flykting- och hbtq-frågor inhämtar "regeringen" civilsamhällets syn som underlag till "lagstiftning".

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga rapporter om att det förekommer politiska mord eller utomrättsliga avrättningar sanktionerade av staten. Regelverk på båda sidor av ön förbjuder tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling. Cypern är både en destination och ett transitland för människohandel. Det är framför allt kvinnor och i vissa fall barn som faller offer för människohandel för sexuella ändamål, samt främst män som faller offer för tvångsarbete. Majoriteten av offren för människohandel är från Asien, Östeuropa och Afrika söder om Sahara som kommer till ön för att arbeta, men vars frihet eller handlingsutrymme berövas dem under resans gång.

I Republiken har myndigheterna genomfört vissa förbättringar avseende bekämpning och hantering av människohandel under senare år, vilket bland annat lett till att det amerikanska utrikesdepartementet uppgraderat Cypern till den högsta kategorin ("*tier 1*") i dess senaste rapport om människohandel 2018. Bland annat har regeringen tillsatt fler poliser för att bekämpa människohandel, ökat stödet till civilsamhället, samt

förstärkt stödfunktioner för utsatta. Regeringen bedriver även ett skyddat boende för kvinnor som blivit utsatta för människohandel, inklusive för sexuella ändamål. Processen för att döma personer för människohandel är dock långdragen. Ett vanligt förekommande problem är att offer inte ges tillbörligt skydd i samband med rättsprocesser, vilket i sin tur gör att de ofta väljer att lämna landet innan deras vittnesmål inhämtats.

Det finns rapporter om polisvåld och förnedrande behandling i Republiken, främst riktat mot migranter. Förvar för asylsökande och migranter som väntar på avvisning uppfyller enligt det amerikanska utrikesdepartementets rapport om mänskliga rättigheter i Cypern inte internationell standard, även om vissa förbättringar skett under rapporteringsperioden. Förhållandena på fängelser har förbättrats betydligt de senaste åren, men viss överbeläggning förekommer fortfarande.

Tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling är förbjuden enligt den turkcypriotiska sidans ”lag”, men rapporter om polisbrutalitet mot främst migranter förekommer. Varken fängelser eller häkten uppfyller internationella standarder. Dessa inrättningar är överbelagda, har bristfälliga faciliteter och våld mellan de intagna är vanligt. Ett nytt fängelse är under uppbyggnad för att komma tillrätta med problemen.

På den turkcypriotiska sidan är åtgärderna mot människohandel otillräckliga och det finns inte heller någon specifik ”lag” som förbjuder människohandel. Det är vanligt att offer för människohandel arbetar på nattklubbar och kasinon där de blir fråntagna sina pass och tvingas sälja sexuella tjänster. Klubb- samt kasinoverksamheten bidrar i sin tur med betydande skatteintäkter, vilket minskar det politiska incitamentet att reglera verksamheten i högre utsträckning. Efter ett antal tillbud, inkluderande dödsfall av en kvinna som sålde sexuella tjänster, har vissa initiativ vidtagits i samverkan med civilsamhället. Ännu saknas dock konkreta ”lagförslag”. Även män faller offer för tvångsarbete, främst för arbeten inom industri-, jordbruks-, byggnads- och detaljhandelssektorn.

Dödsstraff

Dödsstraff är förbjudet i både fred och i krig i hela Cypern.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Cyperns delning begränsar människors rörelsefrihet. Många grekcyprioter (och i mindre utsträckning turkcyprioter) förlorade tillträde till fastigheter, mark och egendom efter Turkiets invasion och Cyperns *de facto* delning 1974. Flera relaterade fall hanteras av Europadomstolen. FN uppger att kränkningar av egendomsrätten även förekommer i buffertzonen, där markägare saknar tillträde till sin åkermark, och andra har tagit över och odlar den.

Grekcyprioter och turkcyprioter kan ta sig över till motsatt sida vid fem *checkpoints*, där id-handling eller pass måste uppvisas. Personer med turkisk härkomst tillåts inte resa in i Republiken. Det förekommer att myndighetsrepresentanter för Republiken utför kontroller vid övergångarna samt förmedlar information om restriktioner gällande inresor till det icke-erkända området som inte är samstämmiga med EU:s grönalinje-förordning, vilken reglerar villkoren för förflyttning av personer och gods mellan Republiken och den turkcypriotiska sidan.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

I Republiken är yttrandefriheten stadgad i konstitutionen och respekteras generellt sett. Pressen är relativt oberoende och kritiserar regelbundet makthavare. De privata tv-bolagen och radiokanalerna konkurrerar effektivt med de statliga. Tillgången till internet är obehindrad och någon officiell censur förekommer inte. Det finns lagstiftning mot hets mot folkgrupp.

Det är sällsynt med hot och angrepp mot journalister, men förekommer i sammanhang som rör Cypernfrågan, inklusive beskrivningar av konfliktens historia. En följd av detta är journalistisk självcensur och anpassning av innehåll efter chefredaktörers och/eller medieägares partipolitiska lojalitet. Republikens lagstiftning kriminaliserar publicering av ortsnamn som inte är de officiellt grekcypriotiska, något som FN:s särskilda sändebud för kulturella frågor betonat är oförenligt med yttrandefriheten. På *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex har Republiken stigit i ranking från plats 30 år 2017 till plats 25 år 2018.

Press- och yttrandefrihet är stadgade i den turkcypriotiska sidans ”lag”, men inskränkningar förekommer. Placeringen i *Reportrar utan gränser* pressfrihetsindex är plats 77. Negativa och kritiska uttalanden som uppfattas vara riktade mot ”nationen” eller ”statsöverhuvudet” kan fortfarande straffas. Kritik mot Turkiet är särskilt känsligt och har i enskilda fall lett till demonstrationer, dödshot och attacker mot både journalister och ”parlamentsledamöter”. Journalister utövar bland annat av detta skäl ett mått av självcensur.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Rätten till mötes- och föreningsfrihet respekteras i Republiken och *Freedom House* ger landet höga betyg. Demonstrationer förekommer sällan och är då oftast fredliga. Civilsamhället kan verka fritt. Arbetstagare har strejkrätt, rätt att tillhöra fackliga organisationer och rätt att delta i kollektiva förhandlingar. Det förekommer dock att mindre företag systematiskt inskränker arbetstagares rättigheter om de saknar kollektivavtal.

Även den turkcypriotiska sidan har ”lagstadgad” mötes- och föreningsfrihet, men den gäller endast turkcyprioter och fast bosatta utlänningar. Generellt sett respekteras dessa friheter.

Religions- och övertygelsefrihet

Republikens konstitution garanterar religionsfrihet och individens rätt att utöva sin religion privat och offentligt. Den grekisk-ortodoxa kyrkan har en dominerande ställning, ytterst illustrerat av att ärkebiskopen protokollärt är nummer två i rang efter presidenten. Cirka 89 procent av befolkningen i Republiken är grek-ortodoxa kristna och cirka två procent är muslimer. Många grundskolor har schemalagd bön, bikt och nattvard som administreras av grek-ortodoxa präster. Elever som inte vill delta i dessa aktiviteter behöver skriftligt godkännande från målsman. Det förekommer att religiösa minoriteter utsätts för diskriminering i byråkratiska processer rörande deras religionsutövning, såsom vad gäller att få tillträde till religiösa monument.

Den turkcypriotiska sidans ”konstitution” slår fast ”statens” sekulära status och frihet för alla religioner. Majoriteten är formellt

sunnimuslimer, men i praktiken är många sekulära. Inskränkningar i religionsfriheten förekommer, främst gällande åtkomst till religiösa platser. Kristna som vill besöka kyrkor för att delta i gudstjänst eller behöver ansöka om särskilda tillstånd hos "utrikesministeriet" för varje enskilt tillfälle. Ingen åtkomst ges till religiösa platser som ligger inom turkiska militärzoner. Vissa kyrkor har omvandlats till moskéer eller används för andra, icke-religiösa ändamål. Andra har vandaliserats och plundrats. Flera kyrkor är i sönderfall, men tillträde för underhåll och renoveringsarbeten ges i regel inte. Flera nya moskéer har uppförts eller är under uppbyggnad med hjälp av bistånd från Turkiet, medan liknande ekonomiskt stöd saknas för andra religiösa samfund.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Republiken har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner.

Av den arbetsföra befolkningen är det 67 procent män och 57 procent kvinnor som förvärvsarbetar enligt ILO. Arbetslösheten i Republiken har sjunkit drastiskt de senaste åren och uppgick i juni 2018 till 8,3 procent. Den generella arbetstiden per person uppgår till 38 timmar per vecka. Fackföreningarna i den statliga och halvstatliga sektorn har en stark ställning, men det finns ingen kultur av samverkan med arbetsgivaren vilket ofta leder till politiska strider. Fackförbunden i den privata sektorn är betydligt svagare och för arbetstagare anställda i mindre privata företag är arbetsvillkoren inte reglerade på samma sätt. Företags sociala ansvar och hållbart företagande har ingen framträdande plats på Cypern. Det är emellertid vanligt att större företag är engagerade i lokala välgörenhetsprojekt.

Lönediskriminering är förbjudet enligt lag i Republiken. Det förekommer trots detta diskriminering i arbetslivet dels gentemot asylsökande, som endast får arbeta inom vissa sektorer med särskilt låg minimilön, dels mot kvinnor, vars lön enligt ILO i genomsnitt är 13,9 procent lägre än mäns. I de fall som ombudsmannen undersökt har man dock inte kunnat fastställa att löneskillnader beror på kön. Ombudsmannen har emellertid rapporterat om fall där gravida kvinnor blivit diskriminerade och kvinnor

blivit utsatta för sexuella trakasserier. År 2018 lanserade regeringen en handbok i hur man ska hantera sexuella trakasserier i offentlig sektor.

På den turkcypriotiska sidan erbjuder den ”offentliga” sektorn högre löner, anställningsskydd, fackligt skydd samt sociala förmåner, som inte på motsvarande vis förekommer i den privata sektorn. Det förekommer även betydande villkorsmässiga skillnader mellan inrikes- och utrikes födda personer, samt mellan kvinnor och män. Migranternas arbetsmarknadsförhållanden är undermåliga och många saknar kunskap om sina rättigheter. I klagomål till ombudsmannen har gästarbetarens arbetsförhållanden beskrivits som mycket svåra. Enligt civilsamhällesorganisationer är det även vanligt att hbtq-personer utsätts för socialt stigma och/eller diskriminering på arbetsplatsen. Minimialdern för arbete är 15 år och det finns restriktioner på hur många timmar som barn får arbeta samt förbud mot arbete nattetid. Trots detta förekommer rapporter om barnarbete samt att barn arbetar i farliga miljöer med tungt fysiskt arbete.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Republiken har både statlig och privat sjukvård. Den offentliga vården är skattesubventionerad och är därför oftast billigare eller gratis för medborgarna, men kvalitén varierar. Enligt Världshälsoorganisationen uppgår den totala kostnaden för sjukvård till cirka sju procent av BNP (senaste uppgift 2014). Medellivslängden i Republiken är enligt FN:s befolkningsfond 79 år för män och 83 år för kvinnor. Mödradödligheten uppgår till cirka sju per 100 000 och spädbarnsdödligheten till cirka 1,5 per 1 000. Rätten till sexuell och reproduktiv hälsa är generellt sett god. Sedan 2011 är sex- och samlevnadsundervisning en obligatorisk del av läroplanen i grundskolan och gymnasiet. Tillgången till preventivmedel är relativt god; kvinnor/flickor behöver genomgå ett läkarbesök för att få recept på p-piller. Akutpreventivmedel finns receptfritt på apoteket. Abort avkriminaliserades 2018 och är nu tillåtet fram till vecka tolv i normalfall och till vecka 19 i våldtäktsfall.

Hela Cypern besväras av torka och låga grundvattennivåer. Luftföroreningar ligger ofta över godtagbara nivåer, främst på grund av

sandpartiklar i luften, den tunga trafiken och oljeförbränning för elproduktion, men även på grund av luftföroreningar i regionen.

Republiken är ett av de länderna inom EU som genererar mest avfall per capita. Endast 20 procent av avfallet återvinns (EU-snitt är 39 procent). Republiken har som mål att minska sina växthusgasutsläpp med fem procent till 2020, vilket utgör bland de lägsta målsättningarna i EU. I EU:s *Regional Social Progress Index* placerar Republiken sig på plats 206 av 272 länder. Under kategorin miljö kvalitet får Republiken rött, vilket innebär att den bedöms underprestera i alla kategorier.

På den turkcypriotiska sidan finns både ”offentlig” och privat vård, varav den senare tenderar att vara av högre kvalitet. Abort är tillåtet till vecka tio, men kräver makens medgivande om kvinnan är gift. FN hanterar inte hälsorelaterad statistik för området och detaljerad information är svår att tillgå. Relativt omfattande miljöförstöring uppges förekomma, inte minst på grund av bristande kapacitet för återvinning, samt avfalls- och avloppshantering.

Rätten till utbildning

I hela Cypern är grundskolan obligatorisk och avgiftsfri. Diskriminering i skolan är förbjudet enligt lag och uppges heller inte förekomma i större utsträckning. Obligatorisk skolgång råder fram till 15 års ålder och treårigt gymnasium är därefter frivilligt. Enligt UNDP:s index för mänsklig utveckling 2018 slutför i princip alla barn i Republiken (98 procent) den obligatoriska skolgången, medan 78 procent genomför gymnasial utbildning. Det saknas motsvarande statistik för den turkcypriotiska sidan. På båda sidor finns många privata skolor som i de flesta fall baserar sin undervisning på det brittiska skolsystemet. Läskunnigheten och utbildningsnivån är hög.

Historieundervisningen har kritiserats av FN och civilsamhällsorganisationer för att ge en vinklad bild i Cypernfrågan till förmån för respektive befolkningsgrupp. Språkundervisning för asylsökande och migranter är bristfällig.

Trots att staten och kyrkan formellt sett är separerad i Republiken konsulterar presidenten kyrkan om valet av utbildningsminister. Det

händer att kyrkliga företrädare uttalar sig i den offentliga debatten i frågor relaterade till skolor och undervisning. Det är vanligt att präster besöker offentliga skolor för bön, bikt och religionsundervisning. Det finns uppgifter om förekomst av nedsättande språkbruk om kvinnor och hbtq-personer i samband med undervisning. Republiken har tidigare fått kritik för bristande tillgång på undervisning för turkcypriotiska och romska barn på deras modersmål turkiska (officiellt språk i Republiken vid sidan av grekiska), men ombudsmannen rapporterar att dessa problem till stor del är åtgärdade.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard respekteras i Republiken. Utöver myndigheters insatser finns det en stark tradition av att närstående och grannar bistår varandra. Vissa brister förekommer dock, bland annat genom att minimilönenivån inte alltid uppfylls. Bostadslösheten är låg men stigande, främst bland migranter och asylsökande. Enligt *Social progress index* 2017 hamnar Republiken på plats 29 i världen vad gäller att uppfylla de grundläggande mänskliga behoven såsom mat, vatten, sanitet och personlig säkerhet, respektive plats 28 för tillgång till kunskap, hälsa och sjukvård. I UNDP:s index för mänsklig utveckling placerar sig Republiken 2018 på plats 32.

Levnadsstandarden är lägre på den turkcypriotiska sidan jämfört med i Republiken; BNP per capita är cirka hälften så stor. Framförallt för migranter och utländska studenter förekommer brister i tillgången till tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Enligt lag har kvinnor i Republiken samma rättsliga status som män, inklusive inom familjerätten, äganderätten och arbetsrätten med krav om lika lön för lika arbete. Trots detta förekommer diskriminering av kvinnor på flera plan. Kvinnor är underrepresenterade i parlamentet, i regeringen och på lokal nivå. Samhället i stort präglas av patriarkala maktstrukturer, vilket gör att kvinnans ställning ofta är underordnad mannens både offentligt och privat. Jämställdhetsfrågor har ingen framträdande position

på den politiska dagordningen eller i det offentliga rummet. Ombudsmannen har mottagit flera anmälningar om könsdiskriminering och sexuella trakasserier på arbetsplatser. Våld i hemmet ses främst som ett privat problem. Det har förekommit att poliser nekat att registrera anmälningar där gästarbetande hushållspersonal anklagat sin arbetsgivare för misshandel eller våldtäkt.

Den turkycypriotiska sidans ”regering” har unilateralt åtagit sig att följa Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen), och kvinnor har samma rättsliga status som män. Implementeringen brister dock och diskriminering av kvinnor är vanligt förekommande. Sexuellt våld inklusive våldtäkt är bland de minst rapporterade brotten och antalet fällande domar är lågt. Våld i hemmet är straffbart, men anses av polis i många fall vara ett privat problem. Det förekommer att polis eller anhöriga övertalar kvinnor att dra tillbaka anmälan, varefter det saknas lagrum för polisen att fortsätta lagföring. I de fall anmälningar når en domare hanteras de i regel korrekt. ”Myndigheters” stöd till offer för våld i hemmet brister i omfattning och professionalitet. Enligt det amerikanska utrikesdepartementets rapport om mänskliga rättigheter i Cypern ökar sexuellt våld på den turkycypriotiska sidan och det har inträffat flera uppmärksammade fall där kvinnor mördats av sina män.

Barnets rättigheter

Republiken avskaffade formellt barnaga 1994. Samtidigt anses det fortfarande vara socialt accepterat och relativt vanligt förekommande enligt den internationella civilsamhällesorganisationen *Humanium*. Framsteg har gjorts beträffande att i högre utsträckning placera föräldralösa barn mellan 0–5 år i fosterhem, men föräldralösa barn över fem år institutionaliseras ofta, särskilt om de uppvisar beteendestörningar. Utbildning av personal som arbetar på dessa institutioner är ofta undermålig.

Straffbarhetsåldern är 14 år, medan strafflindring gäller upp till 21 år. Det finns en kommissionär för barns rättigheter som fattar rådgivande beslut och rekommendationer. Republiken har fått kritik från FN:s barnrättskommitté för att 17-åriga pojkar medverkar i den obligatoriska

värnplikten. Regeringen menar att situationen är temporär och avhjälpt inom några år genom förändringar i skolplikten.

Även den turkcypriotiska sidans "lagstiftning" stipulerar straffbarhetsålder på 14 år, med strafflättnader upp till 21 år. Det finns uppgifter om att barn till framför allt turkiska invandrare fallit offer för sexuellt utnyttjande och barnarbete, men informationen är knapphändig.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I Republiken är diskriminering mot minoriteter förbjuden enligt lag. Maroniter, armenier och latinsk-katolska kristna är erkända i konstitutionen som religiösa minoriteter. De utövar fritt sin religion, deltar i den politiska debatten och har varsin observatör i parlamentet.

Den turkcypriotiska minoriteten i Republiken har rätt att rösta och kandidera i presidentval. Detta gäller dock inte turkcyprioter som är bosatta på den turkcypriotiska sidan. Republiken medger inte medborgarskap till individer med en eller två föräldrar som är tredjelandsmedborgare (i de allra flesta fall turkar) och som anses anlänt till Cypern "illegalt", det vill säga direkt till det icke-erkända området. Detta innebär att personer som är födda och bosatta i Cypern och som i många fall har en cypriotisk förälder kan nekas medborgarskap i Republiken. Spänningar mellan grek- och turkcyprioter har ökat sedan fredsförhandlingarna bröt samman i juli 2017 och det har förekommit attacker mot turkcyprioter och deras fordon i Republiken.

Romer, vilka enligt EU-kommissionen uppgår till cirka 1 250 personer, är marginaliserade och inte en erkänd minoritetsgrupp. Myndigheternas policy är att stödja den romska minoriteten genom nationella stödprogram för utsatta individer, snarare än genom specifika åtgärder.

Den turkcypriotiska sidans "lagstiftning" förbjuder diskriminering mot minoriteter, men det förekommer i praktiken. Minoriteter har inte rätt att rösta i "president-" eller "parlamentsval". De grekcyprioter och maroniter som stannade kvar i området efter 1974 upplever inskränkningar i ägande- och arvsrätten.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Diskriminering på basis av sexuell läggning är förbjudet enligt lag, men förekommer trots detta i relativt omfattande utsträckning.

I Republiken legaliserades samkönade äktenskap 2015. Lagstiftningen ger dock inte rätten för samkönade par att adoptera, eller lagligt erkännande av transpersoner. I början av 2018 hänvisade regeringen ett lagförslag om individers rätt att själv bestämma sin könsidentitet till lagrådet för juridisk prövning. Generellt sett har acceptansen för hbtq-personer ökat, men stigmatisering förekommer alltjämt. Den ortodoxa kyrkan har ofta intagit en konservativ roll i debatten.

Homosexualitet mellan män var i den turkcypriska sidans "lagstiftning" kriminaliserat fram till 2014. Sedan dess har hbtq-frågorna fått större plats i det offentliga rummet, men hbtq-personer upplever fortfarande stigma. Exkludering och marginalisering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet är vanligt och transpersoner betraktas ofta som sjuka. Det har förekommit att hbtq-personer blivit utsatta för våld och sexuella trakasserier, inklusive av polis. "Lagen" tillåter operationer för könskorrigering men kräver att personen har ett arbete, samtidigt som många transpersoner har svårt att få anställning.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Republiken är part till flyktingkonventionen och dess protokoll, men inte till konventionerna om statslöshet. Staten tillämpar två skyddsnivåer; flyktingstatus och tillfälligt subsidiärt skydd, varav endast det föregående medger anhöriginvandring. UNHCR befarar att användningen av subsidiärt skydd ibland används felaktigt, särskilt när det gäller asylsökande från Syrien och offer för sexuellt och könsbaserat våld. Det råder fleråriga väntetider för bedömning av asylansökningar på grund av bristande kapacitet inom rättsväsendet. Regeringen har fattat beslut om en ny asyldomstol som väntas vara aktiv 2019.

År 2017 mottog Republiken cirka 4 500 asylsökande. UNHCR uppger att förhållandena på Republikens enda mottagningscenter har förbättrats det senaste året, men att betydande brister kvarstår i antalet platser, basinfrastruktur, underhåll och aktiviteter för de boende. Ekonomiska

bidrag till asylsökande i mottagningscentret är otillräckliga för grundläggande behov så som hygienartiklar, kläder och skolmaterial. Centrets infrastruktur tar inte hänsyn till individer med särskilda behov eller risken för sexuellt och könsbaserat våld. Bidragen till de som inte får plats på centret är under den nationella fattigdomsgränsen och mindre än hälften av Republikens garanterade minimuminkomst för medborgare. Republiken medger inte längre att ensamkommande män bor på centret, trots att dessa utgör den största gruppen asylsökande, vilket har lett till utsatthet och hemlöshet.

Asylsökande tillåts inte arbeta de första sex månaderna och erbjuds därefter endast jobb inom ett fåtal sektorer så som jordbruks-, fiske-, städ- och byggsektorn, oavsett utbildningsnivå. Flera av dessa sektorer har lägre minimilön än vad som är standard. Integrationsstöd och språkundervisning för såväl asylsökande som migranter är otillräckliga.

Gästarbetare är ofta i beroendeställning gentemot arbetsgivare eller privata arbetsförmedlingar, vilket begränsar deras möjlighet att anmäla missförhållanden och hävda sina rättigheter. Republiken kräver att tredjelandsmedborgare har en privat sjukförsäkring, vilket i praktiken innebär att de exkluderas från det allmänna sjukvårdssystemet.

Regeringen samverkar med UNHCR och har tagit vissa beslut för att förbättra situationen för asylsökande och migranter på basis av UNHCR:s rekommendationer. Regeringens beslut implementeras dock inte alltid fullt ut och uppföljningen är svag. I den allmänna debatten ses asylsökande som en belastning snarare än en resurs. Uttalad främlingsfientlighet är dock ovanligt. Migrations- och flyktingfrågor har inget större utrymme i den politiska debatten.

Den turkcypriotiska sidan saknar såväl tillämpbar "lagstiftning" som infrastruktur för asylmottagande. UNHCR samarbetar med *SOS Barnbyar* för att bedöma asylsökandes skyddsbehov, men "myndigheterna" ger i regel endast tillträde till särskilt utsatta individer. Oreglerad invandring ses som ett brott, vilket innebär att asylsökande ofta frihetsberövas. Det förekommer regelbundet att asylsökande skickas tillbaka till Turkiet utan att deras skyddsbehov beaktas. Det uppges ha förekommit fall där asylsökande återsänts till Turkiet och Libanon för att

därifrån skickas tillbaka till Syrien, vilket strider mot principen om *non-refoulement* (ett absolut förbud mot att återsända en person till ett land där denne riskerar bland annat tortyr eller annan omänsklig behandling eller bestraffning, eller till ett annat land där personen inte är skyddad mot att sändas vidare till ett land där han eller hon löper sådan risk). ”Myndigheternas” stöd till asylsökande är i princip obefintligt och de flesta tar sig snabbt vidare till Republiken för att söka asyl.

Flyktingar och migranter bosatta på den turkcypriotiska sidan får stöd av civilsamhällesorganisationer snarare än ”myndigheter”. ”Regeringen” förbereder i samråd med civilsamhället ny ”asyllagstiftning”, men i dagsläget saknas såväl infrastruktur som kapacitet för att implementera ett ordnat asylmottagningssystem.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

I Republiken är det enligt lag förbjudet att diskriminera personer med funktionsnedsättning. Lagen ger även personer med funktionsnedsättning rätt att aktivt delta i det politiska och offentliga livet. Det finns bestämmelser kring tillgänglighet av offentliga byggnader som byggts efter 1999, men efterlevnaden brister. Detta resulterar i att många blir begränsade till vistelse i hemmet. Ombudsmannen har mottagit klagomål över att bidrag till personer med funktionsnedsättning ges utifrån den nationella fattigdomsgränsen, utan hänsyn till särskilda behov eller kostnad för nödvändiga hjälpmedel. Det saknas fungerande system för behandling av personer med psykisk ohälsa eller drogmissbruk. Psykisk ohälsa ses som ett stigma och placering i försvar istället för vård förekommer.

Även den turkcypriotiska sidans ”lagstiftning” förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Däremot finns inga bestämmelser kring personers med funktionsnedsättning tillgång till offentliga platser och byggnader. Det råder brist på hjälpmedel vid offentliga platser för personer med funktionsnedsättning, begränsad framkomlighet på trottoarer och bristande tillgång till transportmedel.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Cypern

Sverige verkar såväl bilateralt som genom FN och EU för att bidra till en fredlig lösning på Cypernkonflikten, och därigenom indirekt främjandet av mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i hela Cypern.

I FN:s säkerhetsråd har Sverige arbetat för en breddad fredsprocess som tillvaratar civilsamhällets och kvinnors perspektiv och kompetenser. Genom dialoginitiativet *The Religious Track of the Cyprus Peace Process under the Auspices of the Embassy of Sweden* verkar Sverige aktivt för att främja religionsfrihet och tolerans mellan befolkningsgrupperna i Cypern.

Den fredsbevarande styrkan UNFICYP och FN:s generalsekreterares Good Offices till stöd för fredsprocessen utgör kärnan i FN:s närvaro på ön. Sverige har bidragit med mer än 28 000 soldater och poliser till insatsen sedan 1963. Även UNHCR och UNDP bedriver verksamhet i Cypern, liksom IOM.

EU:s stödprogram till den turkcypriotiska sidan syftar till att främja ekonomisk utveckling och stötta civilsamhället, samt bidra till förbättrade relationer och stärkta kontakter mellan grek- och turkcyprioter. EU har nyligen lanserat ett nytt program till stöd för organisationer som arbetar för att motverka människohandel och dess effekter.

Den senaste granskningen av Cypern i FN:s universella granskningsmekanismen ägde rum 2013. Sverige gav då rekommendationer till Cypern som berörde människohandel för tvångsarbete och sexuell- och arbetskraftsexploatering. Samtliga rekommendationer accepterades av Cypern. Nästa granskning av Cypern äger rum 2019.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1969. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1992 respektive år 1999.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1969. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte undertecknats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1967.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1985. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2002.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2009.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2010. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2006.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2011.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1963. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1968.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1962.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1996.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, ratificerades år 2002.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2017.